

Анна Покровская

ЛАВРЕНТИЙ БЕРИЯ

ГЕРОЙ ИЛИ ПРЕДАТЕЛ

„Не четете само историята, четете биографии, защото те са това, което е животът, но без теорията“.

Бенджамин Дизраели,
писател

Издателство
ПАРИТЕТ

Лаврентий Берия
Герой или предател

Автор *Анна Покровская*

Превод *Таня Балова, Цветан Бакърджиев*

Издателство „Паритет“, София

224 стр.

Кой всъщност е Лаврентий Берия? Революционер, политик, куратор на атомния проект, любящ съпруг, грижовен баща или жесток садист, домогнал се до безгранична власт? След смъртта на Сталин Берия реабилитира много хора, защитава суверенитета на съюзните републики, обявява се за обединението на Германия. Какво от това, в което го обвиняват, е истина и какво измислица, и знае ли някой къде свършват легендите и къде започва истинската история?

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена, в каквато и да е форма, без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-601-6

Съдържание

Детство и юношество	5
В болшевишка нелегалност в Задкавказието ...	14
Ръководител на задкавказките чекисти	20
Работа в партията от 1930 до 1938 година	31
Репресиите продължават, Берия застава начело на НКВД.....	44
Разузнаването и убийството на Троцки.....	53
Великата отечествена война: На „Лубянка“, на фронта и в Урал.....	61
Тайните разстрели по заповед на Берия	77
Атомният меч	87
Създаването на термоядреното оръжие	96
Борбата на клановете около Сталин.....	106
Разгром и смърт на участниците в „ленинградското дело“	114
Сталин против Берия и „мингрелското дело“	127
Смъртта на Сталин	139
100-те дни на Берия.....	148
Заговорът срещу Берия и ареста му	167
Спомени на маршал Жуков за арестуването на Берия	176
Съд и разстрел	182
След смъртта на Берия.....	190
Важни дати в живота и дейността на Лаврентий Берия	201
Митове за Лаврентий Берия	212

Берия на младина.

Детство и юношество

На 17 март 1899 г. в село Мерхеули, на 15 версти от Сухуми, в Абхазия, в семейството на Павел и Марта Берия се ражда син, когото родителите наричат Лаврентий. Тези географски места са обитавани от хората отдавна, а през родното село на Лаврентий Берия е минавал т.нар. турски кервански път, който тръгва от Черноморското крайбрежие минава през Главната кавказка верига и достига до Алания и Хазария. Новият път, който се нарича Военно-Сухумски път е завършена през 1903 г., така че малкият Лаврентий или както го наричали съселяните му – Лао, станал пряк свидетел на построяването му.

По това време Мерхеули било сравнително голямо селище с повече от 500 жители, сред които благородници и князе, но основните жители били членове на селските фамилии, какъвто бил и бащата на Лаврентий. По произход той бил мингрелец и е роден през 1872 г. в Западна Грузия. По-късно той се преселва в Мерхеули. Историческата област Мингрелия, както и самото село Мерхе-

ули по онова време, са били част от Кутаиска губерния.

Преждевременната смърт вследствие на инфекциозни заболявания и редица други заболявания, характерни за времето и средата не подминават нито едно семейство в Руската империя. Семейство Берия не правят изключение. Марта Берия посвещава цялото си време и енергия на единствения си син, който остава жив. Тя работи неуморно, за да може да образува сина си и да го изпрати далеч от тази забравена от Бога земя. Майката на бъдещия маршал била отлична шивачка и като такава се радвала на завиден успех сред съселаните си.

От своя страна като всички деца в селото, през лятото Лао прекарвал по цял ден в игри навън, а когато станал малко по-голям, си намерил приятели в съседното селище Линдау – едно от многото немски селища, които започват да се появяват в Грузия в началото на XIX век. Общуването с немскоговорящите деца дава своите резултати и още петгодишна възраст Лаврентий вече говорел свободно немски. На фона на немския изглеждало така сякаш изобщо не знаел руски. Този факт определено можел

да се превърне в пречка за по-нататъшното му образование.

С настъпването на 1906 г. идва времето Лаврентий да тръгне на училище. Родителите му твърдо решават, че синът им трябва да получи добро образование, и избират началното училище в Сухуми. Това налага и преместването на семейството там.

Животът на новото място продължил почти по старому – училището, домашните задължения, финансовите проблеми. В неделя и на празници Марта водела Лао на църква. Парите за образованието на момчето, наемът за квартирата и издръжката всъщност били от продажбата на къщата в Мерхеули. Училището, в което учел Берия подсигурявало многостранно професионално образование на завършилите го. Когато го завършва през 1915 г., Берия получил квалификация за строителен техник и можел да работи като проектант, но и като ръководител на строителен обект. За старанието си той се дипломира с отличие.

Амбициите на младежа не свършват дотук. За да получи по-висока образователна степен, Лаврентий трябвало да се премести в Баку – културна столица на региона и цен-

тър на руското производство на петрол през онези години. Новата 1915 г. донася редица промени в живота на шестнадесетгодишния Лаврентий – той се премества в Баку и продължава да учи. Наред с образованието си, работи като възпитател и пощальон и успява да осигури пари за издръжката на майка си, малката си сестра и петгодишната си племенница. През същата година постъпва в Средното механо-строително техническо училище, където се дипломира през 1919 г. след четири години обучение. На следващата година училището е преобразувано в Политехнически институт, където Берия продължава обучението си до 1922 г., но с няколко прекъсвания, тъй като вече се занимава с нелегална революционна дейност.

Но да завърши спокойно образованието си, Берия не може, тъй като се впуска стремглаво в партийна дейност. Въпреки това успява да си вземе изпитите за втори и трети курс и се дипломира през 1922 г. В края на обучението си Берия вече владее няколко езика, има солидни знания по история и литература и е отличник в точните науки.

След дипломирането си започва работа в Баку, в малката петролна рафинерия на бра-

тя Нобел по времето, когато тъкмо се е възстановила от разрушенията. В началото на XX век партньорството на братя Нобел давало 10% от световното производство, Баку блестял със светлините на луксозни хотели и места за развлечения.

Стачките през 1903–1907 г. на практика унищожават руската петролна индустрия. Към 1915 г. Нобеловите и други петролни магнати едва достигат нивото на производство от 1904 г.

С избухването на Първата световна война износът рязко спада, въпреки че вътрешното търсене нараства – рафинериите работят с пълен капацитет, за да посрещнат нуждите на фронта. Заплатите на служителите са повишени и за младия Лаврентий Берия това е важен факт.

През февруари 1917 г. монархията пада – в страната на власт е Временното правителство. В същото време се води активна пропаганда от различни партии. За Лаврентий изборът на политически предпочитания остава малък – той се придържа към РСДРП и дори участва в създаването на партийна клетка по места.

Лаурентиј Берия (в средата) като ученик.

През юни 1917 г. Лаврентий Берия е на 18 години. Именно тогава е призван в армията и изпратен като техник-стажант на хидравличен инженерен отряд на румънския фронт. Маршрутът на новобранеца минава през Одеса в околностите на румънското село Негулящи. По-късно в автобиографията си Берия споменава, че на фронта се е занимавал активно с болшевишка пропаганда и е натрупал опит в съветската работа: „... в същото време бях председател на комитета на отряда, избран от работниците и войниците, и делегат от отряда, често присъствах на окръжни конгреси на представители на окръзите в Паскани (Румъния). Останах на тази работа до края на 1917 г.“ В армията Лаврентий Берия изявява таланта си на организатор с голяма сила – войниците номинират млад и образован човек за свой представител във войнишките съвети, появили се след Февруарската революция.

В края на октомври 1917 г. Се разпространява новината за завземането на властта в Петроград от болшевиките и за оттеглянето на Русия от войната (Декрет за мир). Лаврентий се завръща в Азербайджан и в края на годината отново се залавя с бу-

чението си в техникума. Но това не е достатъчно за човек, който е усетил вкуса на социалната и политическата работа. Той отива в Бакинския съвет на работническите, войнишките и моряшките депутати и изтъквайки опита си в армията, получава място в секретариата. На тази позиция Берия става свидетел на трагичните събития от следващата година.

1918 г. остава в историята на Баку и на цял Азербайджан като година на кървави етнически сблъсъци. През март части на Бакинския съвет и отряди на арменската партия Дашнакцутюн преследват мюсюлманското население, а на 31 юли Централен Каспий, комитет на Каспийската военна флотилия, подкрепен от части на британската армия, поема властта в града. Подкрепата на британските войски укрепва отбраната на Баку пред лицето на настъпващата Кавказка ислямска армия, подкрепяна и въоръжавана от Турция. Но на 15 септември, в резултат на тежки улични боеве, турците все пак превземат града, убивайки голяма част от арменското население на Баку като отмъщение за мартенските погроми. С пристигането на турците болшевиките преминават в неле-

галност и Лаврентий бързо намира работа по специалността си като заема позицията чиновник в петролната индустрия и търговското акционерно дружество „Каспийско партньорство“. През 1918 г. цялата петролна индустрия изпада в криза, а военните операции оказват отрицателно въздействие върху производството и рафинирането на петрол. Новият живот все повече и повече оказва влияние върху Берия, и през 1918 г. той полага началото на кариерата си като държавен служител.

В болшевишка нелегалност в Задкавказието

По времето, когато Лаврентий става член на болшевишката партия (през пролетта на 1917 г.), царското правителство е свалено и на власт е Временното руско правителство, което решава да продължи участието във войната. Дори в условията на революционен хаос по места продължават да работят наборните комисии за изпращане на войници на предната линия. Лаврентий Берия е призван през лятото на 1917 година, но благодарение на архитектурно-строителното му образование не попада в спомагателните войски. В армията, която клоkochи от революционни идеи, идва един готов агитатор и най-вече организатор. Затова, естествено, е избран за председател на отрядния комитет.

Сред масата от слабо образовани войници в комитетите се избират хора, които говорят красиво и „правилно“ и могат да отстояват техните интереси. Затова членове на комитетите стават предимно инженери, лекари и хора със свободни професии.

Лаврентий Берия защитава правата на войниците и участва в полковите конгреси като представител на своя комитет.

Войнишките комитети създават постоянни комисии, които да решават едни или други въпроси от живота на колектива. Стопанската комисия решава битови въпроси, а конфликтно-юридическата се занимава с уреждането на разногласията между войниците или офицерите. Дейността на културно-просветната комисия е ясна от името ѝ – тя планира работата на лекторите и се занимава с други въпроси по културната част или пропагандата. В Русия кипи бурен политически живот.

В края на декември 1917 година Лаврентий отново вижда улиците и площадите на родната си столица, където го чака работа в секретариата на Бакинския съвет. Именно тук, в Съвета, Лаврентий Берия намира приложение на своя организационен талант. В Секретариата е концентрирано цялото управление на работата по въпросите на града.

През април 1920 година Лаврентий е назначен за пълномощник на Революционния военен съвет (РВС) на 11-а армия.